

**RAUF PARFI SHE'RIYATIDA TABIAT TASVIRI VA INSON RUHIYATI
UYG'UNLIGI****Qo'chqorov Bahodir Abdullajonovich**

Turan International University, Filologiya kafedrası o'qituvchisi

Baratov Muhammadaziz Ixtiyorjon o'g'li

Turan International University, filologiya va tillarni o'qitish yo'nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22248377>

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'zbek mustaqillik davri she'riyatining yirik namoyandasi Rauf Parfi ijodidagi tabiat tasvirlarining poetik-falsafiy mohiyati va ularning lirik qahramon ruhiyati bilan uyg'unligi masalasi tahlil qilinadi. Shoirning kuz, bahor, quyosh, tun kabi tabiat obrazlaridan foydalanish uslubi, ramziy-metaforik tafakkur tizimi, shuningdek mumtoz adabiy an'ana bilan bog'liqligi yoritiladi. Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, struktural-semantik va poetik tahlil metodlaridan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: Rauf Parfi, o'zbek she'riyati, tabiat tasviri, lirik qahramon, ruhiy kechinma, ramziy obraz, poetik tafakkur, mustaqillik davri adabiyoti.

Аннотация. В данной статье анализируется поэтико-философская сущность образов природы в творчестве Рауфа Парфи, крупного представителя узбекской поэзии периода независимости, а также их гармония с духовным миром лирического героя. Освещается стиль использования поэтом природных образов – осени, весны, солнца, ночи, – символично-метафорическая система мышления, а также связь с классической литературной традицией. В исследовании применены сравнительно-типологический, структурно-семантический и поэтический методы анализа.

Ключевые слова: Рауф Парфи, узбекская поэзия, образ природы, лирический герой, душевные переживания, символический образ, поэтическое мышление, литература периода независимости.

Annotation. This article analyzes the poetic and philosophical essence of nature imagery in the works of Rauf Parfi, a prominent representative of Uzbek poetry of the independence period, and its harmony with the inner world of the lyrical hero. It examines the poet's use of natural images – autumn, spring, the sun, the night – his symbolic-metaphorical system of thought, and his connection to the classical literary tradition. The study employs comparative-typological, structural-semantic and poetic methods of analysis.

Key words: Rauf Parfi, Uzbek poetry, nature imagery, lyrical hero, inner experience, symbolic image, poetic thinking, literature of the independence period.

O'zbek she'riyatida tabiat tasviri hamisha inson qalbi kechinmalarini ifodalashning eng samarali vositalaridan biri bo'lib kelgan¹. Mumtoz adabiyotdan – Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Ogahiy, Furqat ijodidan tortib, XX asr va mustaqillik davri she'riyatigacha bo'lgan katta davr mobaynida tabiat manzaralari lirik qahramonning ichki dunyosini ochib berishning o'ziga xos ko'zgusi vazifasini bajarib kelmoqda². Shu jihatdan Rauf Parfi (1943–2005) ijodi alohida o'rin tutadi. U o'zbek she'riyatiga yangicha badiiy tafakkur, modernistik ohang va chuqur falsafiy mushohada olib kirgan ijodkorlardan biri sifatida tanilgan³.

Rauf Parfi she'riyati, avvalo, inson va uning ichki olamini yuksak mahorat bilan tasvirlashi bilan ajralib turadi⁴. Shoir ijodida tabiat hech qachon shunchaki manzara sifatida keltirilmaydi – u doimo lirik qahramon ruhiyatining bir bo'lagiga, uning og'riq-alamlari, sog'inch va orzularini ifodalovchi vositaga aylanadi. Mazkur maqolaning maqsadi – Rauf Parfi she'riyatida tabiat obrazlari tizimini o'rganish, ularning inson ruhiy holatlari bilan qanday uyg'unlik hosil qilishini aniqlash va bu uyg'unlikning badiiy-estetik ahamiyatini ko'rsatishdan iborat.

Rauf Parfi she'riyatini kuzatar ekanmiz, uning ijodida tabiat obrazlari alohida bir tizim – rang, fasl va tabiat hodisalaridan iborat murakkab poetik qatlam sifatida namoyon bo'lishini ko'ramiz⁵. Shoir kuz, bahor, quyosh, shamol, yomg'ir, tun kabi obrazlarni faol qo'llaydi, biroq bu obrazlar hech qachon oddiy tasvir darajasida qolib ketmaydi. Har bir tabiat detali ortida chuqur ramziy ma'no, falsafiy mushohada yashiringan bo'ladi⁶.

Xususan, tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, Rauf Parfi ijodida kuz mavsumi va unga aloqador detallar – sarg'aygan yaproq, za'faron rang, sovuq shamol – insonning hasrat, g'am va sokinlik kabi ruhiy holatlarini ifodalashning asosiy

¹O'zbek she'riyatida kuz tasviri orqali lirik qahramon ruhiyatining ifodalanishi // ilmiy maqola, ResearchGate. – URL: <https://www.researchgate.net/publication/396422884>

²XX asr o'zbek she'riyatida tabiat tasvirlari // Advanced Methods of Ensuring the Quality of Education. – URL: <https://incop.org/index.php/amoe/article/download/2692/2646/5251>

³G'afurov I. So'z latofati. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1985. – B. 112.

⁴Sharafiddinov O. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2004. – B. 87.

⁴Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar. – Toshkent: Ma'naviyat, 2000. – B. 54.

⁵Rauf Parfi ijodida tabiat manzarasining poetik tasviri // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/380>

⁶Rauf Parfi she'riyatida ramziy obrazlar // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/387>

vositasiga aylangan⁷. Shoir she'rlarida sariq va za'faron ranglar alohida ma'no kasb etib, ular ko'pincha o'tkinchilik, hasrat va taqdir haqidagi mushohadalar bilan uyg'unlashadi. Sarg'aygan yaproq obrazi orqali shoir nafaqat tabiatning, balki butun insoniyat taqdirining o'tkinchiligini ifodalaydi.

Shoir ijodida quyosh obrazi ham muhim o'rin tutadi. Quyosh sari intilish motivi Rauf Parfi she'riyatida erk, ozodlik va yorug'likka bo'lgan chanqoqlikning ramziy ifodasi sifatida namoyon bo'ladi⁸. Bu obraz orqali shoir lirik qahramonning ichki kurashini, qorong'ulikdan yorug'likka intilishini tasvirlaydi.

Rauf Parfi she'riyatida fasllar tasviri lirik qahramon kayfiyatining bevosita aksi sifatida namoyon bo'ladi. Shoirning kuz mavzusidagi she'rlarida dunyo ko'pincha so'lgan yaproqqa qiyoslanadi, bu esa metonimik ma'no kasb etib, butun bashariyat qismatiga ishora qiladi. Shu tariqa she'rdagi lirik fojia – dunyo va insoniyatning kelajak taqdiridan xavotirlanish – aynan kuz manzaralari vositasida ifodalanadi.

Shu bilan birga, shoirning bahor va sokin tabiat manzaralari tasvirlangan she'rlarida lirik qahramon kayfiyatida nisbiy sokinlik, ichki tinchlanish kuzatiladi. Bunday she'rlarda lirik qahramon endi butun insoniyat dardida faryod chekmaydi, balki o'z ko'ngil talpinishlarini xoli va samimiy tarzda ifodalaydi. Bu holat shoir ijodidagi ruhiy dinamikaning tabiat tasvirlari orqali qanday nozik tarzda berilishini ko'rsatadi.

Rauf Parfi she'riyatining asosiy mohiyati ko'p jihatdan uning ramziy obrazlar tizimida namoyon bo'ladi. Shoir tili va uslubida modernistik ohang yetakchilik qilib, har bir obraz o'ziga xos ma'naviy yuk tashiydi. Bu borada shoirning uchliklar (xokku shakliga yaqin kichik she'riy shakl) turkumlari alohida e'tiborga loyiq⁹. Ushbu uchliklarda shoir kam so'z bilan insonning eng ichkin tuyg'ularini ifodalashga muvaffaq bo'ladi. Masalan, "Chag'alay" turkumidagi uchliklarda ijtimoiy mavzudan boshlangan she'riy yo'nalish ko'ngil nolalari bilan yakunlanadi, bunda chag'alay qushi erk va ozodlik ramzi sifatida bosh obrazga aylanadi¹⁰.

Shuningdek, Rauf Parfi ijodida Vatan mavzusi ham tabiat tasvirlari orqali ramziylashtiriladi. "Ona Turkiston" to'plamiga kirgan she'rlarda Turkistonning

⁷O'sha manba. – B. 91.

⁸Parfi R. Sukunat. She'rlar to'plami. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1974. – B. 29.

⁸Parfi R. Ruh. She'rlar. – Toshkent: Sharq, 2000. – B. 18.

⁹Rauf Parfi uchliklarida meditatif lirika // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/347>

¹⁰Rauf Parfi she'rlarining o'q chizig'i // Yoshlik jurnali, elektron nashr. – URL: <https://yoshlikjurnali.uz/tadqiqot/rauf-parfi-she'rlarining-oq-chizigi/>

sog'inchi, uning og'ir tarixiy taqdiri tabiat manzaralari fonida tiniq va ta'sirchan tasvirlarda ifodalanadi¹¹. Bunda tabiat nafaqat shaxsiy, balki milliy-ijtimoiy kechinmalarning ham ramziy vositasiga aylanadi.

Rauf Parfi ijodini mumtoz adabiy an'anadan ajratib bo'lmaydi. Sharq mumtoz she'riyatida tabiat manzarasining badiiy talqini chuqur ildizlarga ega bo'lib, Alisher Navoiy, Bobur, Ogahiy, Furqat kabi shoirlar ijodida borliq, samovot, fasllar tasviri lirik qahramon ruhiy olamining ifoda vositasi sifatida keng qo'llanilgan. Rauf Parfi ushbu an'anani XX asr va mustaqillik davri she'riyati kontekstida yangicha, modernistik tafakkur asosida davom ettirdi¹².

Filologiya fanlari doktori, professor No'mon Rahimjonov ta'kidlaganidek, Rauf Parfi she'riyatining asosiy mavzusi shaxs erki, Vatan mustaqilligi va turk dunyosining birligi bo'lib, bu go'yalar tabiat obrazlari vositasida yuksak badiiy mahorat bilan ifodalangan¹³. Shoir ijodi jadidchilik g'oyalarining ma'naviy davomi sifatida ham talqin etiladi, bunda tabiat tasvirlari milliy o'zlik va erk mavzusi bilan uyg'unlashib ketadi¹⁴.

Xulosa

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, Rauf Parfi she'riyatida tabiat tasviri va inson ruhiyati o'rtasida chuqur, organik uyg'unlik mavjud. Shoir tabiat obrazlarini – kuz, bahor, quyosh, rang tasvirlarini – lirik qahramonning ichki dunyosini ochib berishning asosiy vositasiga aylantiradi. Bu uyg'unlik nafaqat individual-psixologik, balki falsafiy va milliy-ijtimoiy ma'no kasb etadi. Rauf Parfi ijodi mumtoz adabiy an'anani davom ettirgan holda, o'ziga xos modernistik va ramziy-obrazli tafakkur tizimini yaratdi, bu esa uni o'zbek mustaqillik davri she'riyatining yetakchi namoyandalaridan biriga aylantirdi. Tabiat va ruhiyat uyg'unligi Rauf Parfi poetikasining markaziy tamoyillaridan biri sifatida keyingi tadqiqotlar uchun ham dolzarbligicha qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G'afurov I. So'z latofati. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 1985.
2. Sharafiddinov O. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2004.
3. Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar. – Toshkent: Ma'naviyat, 2000.
4. Karimov N. XX asr adabiyoti manzaralari. – Toshkent: O'zbekiston, 2008.

¹¹Parfi R. Ona Turkiston. She'rlar to'plami. – Toshkent: Sharq, 2003. – B. 61.

¹²Karimov N. XX asr adabiyoti manzaralari. – Toshkent: O'zbekiston, 2008. – B. 133.

¹³Rahimjonov N. "Sakina" kitobiga so'zboshi // Rauf Parfi. Sakina. – Toshkent, 2005. – B. 5.

¹⁴O'sha asar. – B. 6.

5. Parfi R. Sukunat. She'rlar to'plami. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1974.
6. Parfi R. Ruh. She'rlar. – Toshkent: Sharq, 2000.
7. Parfi R. Ona Turkiston. She'rlar to'plami. – Toshkent: Sharq, 2003.
8. Rahimjonov N. "Sakina" kitobiga so'zboshi // Rauf Parfi. Sakina. – Toshkent, 2005.
9. Rauf Parfi she'riyatida ramziy obrazlar // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/387>
10. Rauf Parfi ijodida tabiat manzarasining poetik tasviri // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/380>
11. Rauf Parfi uchliklarida meditatif lirika // raufparfi.uz elektron resursi. – URL: <https://raufparfi.uz/archives/347>
12. Rauf Parfi she'rlarining o'q chizig'i // Yoshlik jurnali, elektron nashr. – URL: <https://yoshlikjurnali.uz/tadqiqot/rauf-parfi-sherlarining-oq-chizigi/>
13. O'zbek she'riyatida kuz tasviri orqali lirik qahramon ruhiyatining ifodalanishi // ilmiy maqola, ResearchGate. – URL: <https://www.researchgate.net/publication/396422884>
14. XX asr o'zbek she'riyatida tabiat tasvirlari // Advanced Methods of Ensuring the Quality of Education. – URL: <https://incop.org/index.php/amoe/article/download/2692/2646/5251>

